

Az egyetem új sebészeti klinikája

(B.) A budapesti egyetem ismét egy kitűnő intézetet adott át a tudománynak és a közhasználatnak. Alig négy év alatt az egyetem által három jeles intézettel gazdagodott a főváros és Magyarország. Első volt a vegytani intézet, Than Károlya hírneves vegyészünk Európaszerte méltányolt tervezete, a második Jendrassik Jenő tanár által alkotott élettani intézet s a harmadik az új sebészeti klinika, mely az érdemes tudós: dr. Kovács József eszméje szerint és fölügyelete alatt épült. S a három intézet közt (örvendve és büszkén válogathatunk köztük) a legkitűnőbb s eddigelé páratlan az utóbbi. A közoktatási alapból fedezték azt a közel négyszázezer forintot, melybe került. Kolbenheyer építész építette ízlésesen, szépen; az ő működése azonban, bármennyire méltánylandó is, csak másodrendű a dr. Kovács Józsefé mellett. Ő utazta be egész Európát, tanulmányozni az e nemű intézeteket, ő tervezett, rajzolt mindent, ő vezette a munkálatokat csodás türelemmel és szigorú tudományos lelkiismeretességgel s bátran állíthatni, hogy nincs az egész épületben egy oszlop, egy bolthajtás, sőt egy kicsi gépcsavar, melyet ő nem bíralt és vizsgált meg. S el is érte az eredményt, megajándékozva a tudományt, a hazát s a szegény betegeket egy oly kincscsel, melynek megalkotására mindig örömmel és megnyugvással gondolhat vissza.

Szertartások, disz, ünnepiesség nélkül nyílt meg pár hét előtt e kitűnő intézet. Ezért van, hogy aránylag igen keveset beszélnek róla. Pedig nagyon megérdemelné; nemcsak azért, mert díszére válik a tudományosság, de mert igazán érdekes és tanulságos is. A nagyérdemű igazgató: dr. Kovács József, a múlt vasárnap lekötelező szíveséggel több hirlapírót vezetett körül a klinikán, megmutatva, megmagyarázva annak minden zegét-zugát. Az ő útmutatása után írjuk le az új sebészeti kórházat.

Az üllői út s a Mária-utca sarkán áll az orvoskari telepen, hol a nemsokára elkészülő bonctani intézet is épült. Kétemeletes, izléses ház. Alakja hosszas derékszögű négyszög, sarkai pavillonszerű kiszögellésekkel s a máriautcai oldalon nagy köralakú hozzáépítéssel, mely a hallgatóterem. Az épület többi része maga a kórház. Tetején toronyszerű, hengeres kőkémény magaslik: a szellőztető készülék főrésze. Kapuján belépve izléses lépcsőházban vagyunk. Semmi olcsó disz, cicoma benne, csak egyszerű komolyság, méltó az épület hivatásához. Balra van a fölvetetni kívánó és járóbetegek várószobája, szemben a tanár terme, a félköröaldalt bezáró falon pedig három ajtó: a tanársegédek lakása, a könyv- és eszköztár s a kötszertár. Már e három helyiség mutatja, mily gonddal és célszerűséggel van berendezve az egész intézet. A tanársegéd lakosztálya (hol most dr. Dollinger Gyula, egy értelmes fiatal orvossebész lakik) egy eleganciával teljes, sötét bőrbutorú kis terem s egy hálókabinet, villanyos táviróval, hogy éj idején, ha szükség, a betegterembe lehessen kérni a tanársegédet. Vele szomszédos a könyv- és eszköztár, melynek kitűnő műszereit dr. Kovács József a nyáron vásárolta össze külföldi útjában. Három nagy ablakában, melynek világosságát tetszés szerint lehet szabályozni, görccsői munkálatokra beállított asztalkák vannak. Az önállóbb dolgozásra képes hallgatók itt foglalkoznak kitűnő mikroskópon a kórtermények szövettani vizsgálatával. A mellékszoba a kötszertár, hol üvegszekrényekben, fiókokban a legjelesebb külföldi gyárok sebápolási tárgyai vannak fölhalmozva. A tanárterem még rideg, pusztá; még nincs berendezve. Az intézet megalkotója önzetlenül legutóbjára gondolt önmagára.

Innen ismét az előcsarnokba lépve, nagy üvegajtaján át beláthatni a férfiak nagy földszinti kórtermébe; ez azonban még üres. Oldalt van a felvonó gép, melyen a betegeket ágyastúl lehet az első s a második emeletre szállítani, hogy megkímélik őket a lépcsőnvivéstől. Az első emelet betegterme már lakókkal teljes s itt van a hallgatóterem is. Három ajtó vezet belé: a két szélső a hallgatók számára van s a középső a tanárnak és a betegeknek. A hallgatóterem félköralakú s két emelet magasságát foglalja el. Hyperbolikus görbében emelkedő padsorok vannak benne kétoldalt kétszáztiz tanuló

számára. Minden hallgató kényelmesen elláthat az előtte ülő feje fölött s a leghátsó pad ép oly előnyös, mint a legelső. A padok simított tölgyfából valók s bár volna hozzájuk fogható mennél több tanintézetben. Támlájuk homorúlása bonctani rajz után készült s megfelel a hátgerinc természetes görbűleteinek. Ha a középiskolákban ilyen padokban ülnének le a szegény tanulók napi öt-hat órájokat, nem volna annyi hajlott hát, ferde váll, rövidlátó szem az országban. A teremfal s a padok által képezett kerülrész gyújtó-pontjában van az előadó hely, mely kissé emelkedett s vasrács veszi körül. Előadóasztala az a művészien szerkesztett műtétágy, melyet Berlinben készítettek a klinika számára. Akár egy élőlény engedelmessé válik a kéz minden nyomásának s alakul csodagyorsan vízszintes fekhelyből chaise longue-gá, majd karszékké, majd szeszélyes ferdehelyzetű bútorrá. E mellett kerekeken jár s a középpajton egyenesen begördíthető a betegterembe, hol ágyból, minden fájdalomkóros nélkül lehet rá áttenni az előadás aznapi tárgyát: a beteget. A katedra fölött soklángú gázcsillár függ, mely bevilágítja az egész teret; nappal pedig a szemközti nagy ablak redői kormányozható a szerint, a mint alant vagy felső fénysugarakra van szükség, a mi megbecsülhetetlen a tükrözésvizsgálatoknál. Kétoldali műszeres szekrények, kézi gyógyszerár, vízvezeték, medencék sat., vannak s a falon két szócső és távirógombok, az ápolónőkhöz, a szolgaszemélyzethez sat. E tanterem valóban mintaképe az orvostani auditóriumoknak. Célszerű benne minden s nincs egy zuga, melyet ne használtak volna föl hasznosan és elmésen. Még a lépcsőzetes padok alja is, mely pedig mindenütt sötét porfészek, itt hasznos helyiség. Egyik oldala görcsői vizsgálatoknak van szánva, a másik pedig ruhatár s a hallgatók nem kénytelenek magukon tartani felöltőiket, mint a legtöbb egyetemi tanteremben. A középpajton át (melynek ajtófélfáiban író- és rajzok demonstrálására készült üvegtáblák mozognak föl s alá) az előcsarnokon keresztül a betegterembe juthatni.

Nagy, világos terem, melynek közel hat méter magas padlóját nyolc vasoszlop tartja. At oszlopfőket az építész először korinthus faragványokkal ékítette; dr. Kovács József leszedette valamennyit és sima, gyantával töltött cinkockákat rakatott helyökbe. A leveles cifraságok közé beveszi magát a por s nem tisztíthatók könnyen. Pedig e termekben, ez intézetben az első a tisztaság s a jó levegő. S ide belépve nem bódítja el a főt a kórházak szokott nehéz atmoszférája. Ude, könnyű, tiszta itt a levegő, legfőleg kötelékek karbonsavának érzik egészséges, frísítő illata. S ezt a csodát egy valódi remekmű viszi véghez: a nagy szellőztető készülék. Hosszas volna ezt leírni, az egész épületet beágazó csöveivel, csatornáival csak lényegét említjük: a nagy kőkéményt, melynek belsejében még egy vaskürtő van, a vízfűtés s ez fölmelegíti, könnyűvé teszi a kőkéményben a kürtő körüli levegőt, mely aztán erős légvonattal folyton kiillanva, megtisztítja s ujjal cseréli föl az egész épület légét. Mielőtt az intézete átadták rendeltetésének, próbát tettek a szellőztetéssel. Az egyik kórteremben néhány kilogramm lőport robbantottak föl, mire keletkezett olyan áthathatatlan füst, hogy röfnyire sem lehetett látni. Erre kinyitották a ventiláció szellentyűit s alig háromnegyed óra alatt úgy kivonult a nehéz füsttömeg, hogy többé sem látható, sem érezhető nem volt. S ezalatt, mikor pedig a szellőztető legerősebb léghuzamára működött, csak egy fokkal szállt alá a terem hőmérséke. Mutatja : mily kitűnően sikerült ez a készülék.

A Perkinsféle vízfűtés ép ily jeles mű. Egyenletes meleget tart az egész épületben a hatása az egyes helyiségekben könnyen szabályozható a falak fogantyúi által. A szellőztető anemométerjei, melyek a ventiláció-nyílások működését leolvashatóan fogják mutatni, nemsokára elkészülnek Berlinben, s ekkor még pontosabb, szigorúbb lesz az egész levegővel és meleggel való ellátás.

Ama szegény betegeket, kik ez intézet egyszerű ágyain kénytelenek gyógyulást keresni, valóban irigyelheti sok gazdag, ki selyem függönyök mögött, de elzárva friss levegőtől, világosságtól, egyenletlen hőmérsék közepett tölti kórja napjait. S oly odaadó, gyöngéd, önzetlen ápoló kezek is ritkák, mint a melyek e kórházban enyhítik a szenvedőket. A termék tükörtiszta stucco-padlatán nyolc szürkenéne suhan folyton ágytól ágyhoz, vigasztalva, bátorítva, gondozva. A keményített, hófehér

capuchon szárnai alól majd viruló gyermekleánykép mosolyog a betegre, majd sok könyvtől ázott, halvány nőarc. S oly szeretetteljes, oly részvevő mindenik. Mily élet ez! Ott élni a nagy, ridegfalú teremben, hallgatni a nyögést, irt tenni a sebre, melynek láttára ájultan rogya le a legtöbb hölgy s volna dolga a lavendulecetnek, eau de Colognenak; virasztani hosszú téli éjeken át, lefogni a haldokló szemét s leplet teríteni arra, a ki már kiszenvedett. S a fénynyel, zajjal telt színházak, ünnepi néptől zajló ligetben robogó fogat, ékszer, suhogó selyemruhák, édes, sima bók, - megannyi régesrég vagy talán soha nem ismert dolog előttük. Az a kis puha kéz, melyért egykor oly sokan égtek, elcsontosodva, eldurvulva mossa a betegek ágyi ruháját, vagy főz ételt a kórház számára. Azok a tizenkilencedik századbéli fölvilágosultak, kik irtó háborút viselnek »feketék« ellen, ha látnák e »szürkéket,« bizonyára kénytelenek válnának pirúlva hajtani főt önfeláldozásuk, önzetlenségök előtt.

E jó tisztelendő nővéreknek a souterrainben van egy kis helyök, hol megvonhatják magukat ama kevés percben, mely az övék. Kicsi, szűk kamarácskák, átlátszatlan üveggel ablakaikon. Az első az oratórium, utána a lakószobák s végül a kissé tágasabb ebédlőterem, falán szent képekkel, sarkában szoborral. Oldalt esnek a mosókonyhák, a fehérruhatár, sat. A főzés egy melléképületben történik. A theáik, leves, melegített gyógyszerek sat., számára azonban fönn van a kórterem szomszédjában egy kis légszszel fűthető konyha. Minden beteg számára van külön kicsi ajtóval elzárható rekesz, hogyha egyszerre főznek például theát, bor- vagy rántott levest, az egyik párája ne adjon idegen ízt a másíknak.

Az egész sebészeti klinikán, bár a kórház körülbelől kétszáz ágyra van berendezve, most csak mint egy ötven beteg fekszik. Mint említettük a földszint terem még üres ; az első és második emeleti terem féltetőzet-magasságú fallal van elválasztva s egyik osztály a férfiaké, a másik a nőké. Az első emelet termében fekszik a szegény vasuti kocsivezető, kinek nemrég egy baleset alkalmával lábait összezúzták a robogó kerek. Mindkét lábát amputálni kellett. A vezető főorvos megsimítá az értelmes arcú fiatal ember sebláztól izzó homlokát: »Hogy van ön, barátom?« »Köszönöm, igen jól,« válaszolt a szerencsétlen ember. A tudomány mégis fog sorsán könnyíteni: géplábakat készítenek neki ; a vasutigazgatóság pedig, melynek szolgálatában megcsonkult, alkalmazni fogja valamelyik irodájában.

E kitűnő intézet tervezője még a betegek kedélyéről sem feledkezett meg. A lábbadozók számár társalgóterem állanak készen, lesz (adományokból) könyvtár és lesznek hírlapok is, melyek a betegek szórakoztatására szolgálnak. E kórházba olyanok kerülnek, kiknek egészsége, kedélye ép, csak külsőleg szenvednek s ezért olvashatnak bizvást. »S ki tudja, nem mennek-e el innen akárhányan, könyvtárunk által nemesbűlve, okúlva, tanulva?,« mondá az intézet igazgatója.

Ez e kitűnő intézet rövid leírása.

Méltó, hogy avatottabbak is ismertessék, mint a vegy- és élettani intézetet, melyekről az akadémiai értesítőben jelentek meg tanulmányok. S valóban örvendetes volna, ha a külföld előtt sem maradna ismeretlen az egyetem új sebész-klinikája, melynek jelenleg (nem feledve ki a híres berlin-fridrichsheimi kórházat sem) nincs párja.

Csak örülhettünk azon, hogy ily későn jutottunk hozzá. Ha húsz-harminc év előtt épült volna, ma már elavúlt és primitív lenne, nem állna a tudomány jelen magaslatán s a mi fő : nem alkothatta, rendezhette volna be oly jeles kéz, mint a dr. Kovács Józsefé.